

Afgan Göçmen Sorunları: Uşak Örneği¹

Afghan Migrant Problems: The Case of Uşak

Aslı Şimşek ÇETİN

Orcid: 0000-0002-3134-1823 aslismsek09@gmail.com

Şerife DURMAZ

Assoc. Prof. Dr., Akdeniz University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Labor Economics and Industrial Relations, Antalya, Türkiye

Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Antalya, Türkiye

Orcid: 0000-0003-2739-9827 serifedurmaz@akdeniz.edu.tr

Article Information/Makale Bilgisi

Cite as/Atıf: Çetin, A. Ş. and Durmaz, Ş. (2024). Afghan migrant problems: the case of Uşak. *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, 63, 164-184.

Çetin, A. Ş. ve Durmaz, Ş. (2024). Afgan göçmen sorunları: Uşak örneği. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 63, 164-184.

Article Types / Makale Türü: Research Article/Araştırma Makalesi

Received/Geliş Tarihi: 16 February/Şubat 2024

Accepted/Kabul Tarihi: 21 June/Haziran 2024

Published/Yayın Tarihi: 30 June/Haziran 2024

Pub Date Season/Yayın Sezonu: June/Haziran

Issue/Sayı: 64 **Pages/Sayfa:** 164-184

Plagiarism/İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software./ Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Published by/Yayıncı: Van Yüzüncü Yıl University of Social Sciences Institute/Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ethical Statement/Etik Beyan: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited/ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Aslı Şimşek Çetin, Şerife Durmaz).

Telif Hakkı ve Lisans/Copyright & License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır./ Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

¹ * Bu araştırma birinci yazar tarafından, ikinci yazar danışmanlığında hazırlanan yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Bu çalışma için Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğü, Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu 07.11.2022 tarihli ve 397 sayılı kararı ile bu araştırmanın yapılmasının etik olarak uygun olduğuna dair onay alınmıştır.

Öz

Göç, insanlık tarihi kadar eski olsa da göçmenlerin karşılaştıkları sorunlar ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir. Birey ve topluluklara göre farklılık gösteren nedenlerden ötürü göç edilen bölge ve göç edenler açısından da birçok dönüşüm söz konusudur. Bu çalışma bu dönüşümü yaşayan Uşak ilindeki Afgan göçmenleri ele almaktadır. Çalışmada göçmen sorunları ile ilgili genel bir çerçeve çizilmiş ve Uşak'ta yaşayan 24 Afgan göçmen ile yaşadıkları sorunlar üzerine nitel araştırma yöntemi kullanılarak yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler transkript edilerek NVivo10 paket programına aktarılmış ve 4 ana tema oluşturulmuştur. Bu temalar; göç etme nedenleri, Türkiye'ye göç etme nedenleri, sosyal yaşama ilişkin bulgular ve çalışma hayatına ilişkin bulgulardır. Elde edilen bulgular sonucunda birbirinden farklı nedenlerle göç eden Afgan göçmenler için göç ettikleri bölgeleri belirlerken de farklı değişkenlerin etkili olduğu görülmüştür. Siyasi, ekonomik, güvenlik, ailevi, toplumsal, eğitim ile ilgili birçok farklı faktörlere bağlı olarak göç ettikleri bulgusu elde edilmiştir. Türkiye'ye göç etmelerinde de kültürel faktörler ağırlıklı olmak üzere istihdam koşulları, coğrafi konum ve sosyal bağlantılar gibi faktörler etkili olmuştur. Ayrıca göçmenlerin göç ettikten sonra birçok farklı sorunlarla karşı karşıya kaldıkları görülmüştür. Özellikle iş gücü piyasasına katılmada göçmen kimliklerinden ötürü birçok sorunla karşı karşıya kalmışlardır. İş ararken dil problemi, işverenin göçmen çalışanları işe almak istememesi gibi sorunlar yaşayan göçmenler çalışma hayatına katıldıktan sonra da düşük ücretle çalışma, sigortasız işlerde çalışma, fazla mesai, taciz, iş kazaları, kendi işini kuramamak ve vasıfsız ve ağır işlerde çalıştırılmak gibi birçok farklı problemle karşı karşıya kaldıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmen, Afgan işgücü, göçmen sorunları

Abstract

Although migration is as old as human history, the problems faced by migrants may differ from country to country. Due to reasons that differ according to individuals and communities, there are many transformations in terms of the migrated region and migrants. This study focuses on Afghan migrants in Uşak province who are experiencing this transformation. In this research, a general framework on migrant problems was drawn and by using qualitative research method semi-structured interviews were conducted with 24 Afghan migrants living in Uşak on the problems they experience. The interviews were transcribed and transferred to the NVivo10 package program and 4 main themes were formed. These themes are; reasons for migration, reasons for migrating to Turkey, findings on social life and findings on working life. As a result of the findings, it was seen that different variables were effective in determining the regions where Afghan migrants migrated for different reasons. It was found that they migrated due to many different factors related to political, economic, security, family, social and education. Factors such as employment conditions, geographical location and social connections were also effective in their migration to Turkey, with cultural factors being predominant. It has also been observed that migrants face many different problems after migration. Especially in participating in the labor market, they faced many problems due to their migrant identities. While looking for a job, migrants face problems such as language problems, employers' unwillingness to hire migrant workers, and after joining the labor market, they face problems such as low wages, working in uninsured jobs, overtime, harassment, work accidents, not being able to start their own business, and unskilled and heavy work.

Keywords: Migration, migrant, Afghan labor force, migrant problems

Giriş

Birey ve toplulukların yaşadıkları ülkeyi veya bölgeyi terk etmek zorunda kalmalarına neden olan durumlar farklılık gösterse de maalesef ki özünde olumsuz bir süreci barındırmaktadır. Göç etmeye karar verme aşamasından itibaren göçün tamamlanması ve göç edilen bölgedeki hayata uyum sağlama süreci birçok problemle baş etmeyi de beraberinde getirmektedir. Bu problemler dışlanma ve ayrımcılık, eğitim, sağlık, dil, güvenlik, siyasi ve toplumsal uyum gibi birçok alanda kendini göstermektedir. Bu kavramlar insan olmaktan kaynaklı hakların yeterli düzeyde kullanılamaması durumundan kaynaklanabilmektedir. İnsan haklarında genel kabul edilen haklar bir ülkenin vatandaşları için düzenlenmiştir. Dolayısıyla göçmenler bu haklarının dışında kalarak bunlardan yeterince faydalanamamakta, siyasi yaşamın içerisinde varlık gösterememektedir. Uluslararası göç hareketliliğinin yoğunlaştığı son dönemlerde bu durum oldukça ciddi sorunlara yol açmaktadır (Koç vd., 2015, s. 79).

Göçmenlerin yaşadıkları çevrenin sağlıklı bir yaşam sürmeye elverişsiz olması göçmen olmanın en dezavantajlı halidir. Genellikle ekonomik ve politik düzenlerini geride bırakarak yaşadığı bölgeden göç etmek zorunda kalan göçmenler için bilinmez bir hayat düzeni de başlamış demektir. Göç edilen bölgede barınma, yetersiz beslenme, sağlıksız koşullar, eğitimden yararlanamama ve güvenlik problemleriyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Ayrıca savaş, siyasi baskı, afetler, etnik çatışmalardan kaçan göçmenler göç öncesi dönemde yaşanan ruhsal ve fiziksel şiddet, soykırım, yakın çevresi ve aile fertlerini kaybetme, yıkım, yağma ve travmalar dolayısıyla ruhsal sağlıklarını da kaybetmektedirler (Koçan vd., 2017, s. 374; Craig vd., 2009, s. 352'den akt. Önen vd, 2014, s. 224). Göç süreci stresli bir süreç olmasından dolayı ve sosyal değişikliklerin yaşanması, göçmenlerin göç ettikleri çevrede kültürlerini tam anlamıyla yaşayamamaları, ruhsal hastalıklara yol açmakla birlikte göçmenlerin uyum güçlüğü yaşamasına da neden olmaktadır. Yaşadığı ortamdan uzaklaşan uyum konusunda problemler yaşayan göçmen kitleleri yalnızlık, yabancılaşma, kendini değersiz hissetme, yaşadığı bölgeden ayrılırken yakın çevresini geride bırakma pişmanlığı da psikolojik yönden göçmenlerin sağlığını tehdit etmektedir. Bu şekilde kötü yaşam koşulları göçmenlerde yeni hastalıkların ortaya çıkmasına zemin hazırlarken mevcut hastalıkların da iyileşme sürecini olumsuz etkilemektedir. Örneğin kalp hastalıkları, solunum hastalıkları, tansiyona bağlı hastalıkların takibinin yapılamaması ve strese bağlı erken doğum oranlarındaki artış en sık rastlanan sağlık problemleridir (Şahin, 2001, s. 62; Yavuz, 2014, s. 80). Ayrıca göç edilen bölgeye adapte olurken yaşanan problemleri tetikleyen sebeplerden biri de kötü barınma şartlarıdır (Toksabay, 2010, s. 16). Ev, çadır, kamp, inşaat gibi derme çatma alanlarda yaşamak zorunda kalan göçmenler için hijyenik olmayan bu alanlarda yaşamak sağlık problemlerini de kaçınılmaz hale getirmektedir.

Göçmenler gittikleri yerlerde ayrımcı söylemlere maruz kalmakta ve uyum problemi yaşamaktadır. Göçmen ayrımcılığı genel bir tanımlamayla, göçmenlerin göç edilen ülke vatandaşlarıyla eşit haklardan faydalanamaması ayrıca göçmen statüsüyle sahip olduğu haklarından yoksun bırakılmasıdır. Bu ayrımcılığın yansımaları doğrudan devlet eliyle ve o ülkedeki belli grup ve kişilerin ayrımcı tutumlarıyla gerçekleşmektedir. Göçmen ayrımcılığı ırk kavramıyla yakından ilişkili olup, din, inanç/hayat görüşü, dil ve kültür gibi birçok faktörden kaynaklanmaktadır (Çakı, 2019, s. 25). Irk ve etnik köken farklılığı gündelik yaşamda göçmenler üzerinde psikolojik, sosyo-kültürel etkiler yaratırken göçmenleri fırsat eşitliğinden yoksun ayrımcı davranış biçimleri ile mücadele etmek zorunda bırakmaktadır. İlk aşamada iş arama sürecinde etnik kökenden dolayı başvuruların reddedilmesi, niteliksiz işler için göçmen kitlesinin uygun görülmesi başlı başına bir sorun teşkil etmektedir. İşin üretilmesi ile ilgili herhangi bir etkisi olmayan ırk, etnik köken, din, inanç biçimi, coğrafi farklılıklar gibi faktörlerin göçmenlerin iş yaşamına dâhil olma aşamasında ve sürecin ilerleyen aşamalarında karşı karşıya kaldığı ayrımcılık faktörleridir (Demir, 2011, s. 763-764). Afgan göçmenler göç ettikleri bölgelerle demografik, kültürel, sosyal, ekonomik birçok farklılığın olması sebebiyle çalışma hayatında başta olmak üzere günlük hayatta da ayrımcılık, dışlanma ve ötekileştirmeye maruz kalmaktadır. Dolayısıyla göçmenler göç ettikleri bölgelerle arasında bir aidiyet duygusu oluşmamaktadır. Göç ettiği ülkenin vatandaşlarıyla aynı çalışma koşullarına sahip olmayan göçmenler kendilerini o ülkede ikinci sınıf vatandaş olarak hissetmekte ve toplumla bütünleşmesi zorlaşmaktadır (Gemici, 2016, s. 254). Göçmenler bu soruna bir çare olarak kendi etnik kimliklerini toplum içerisinde var etmek amacıyla kendi aralarında oluşturdukları dayanışma ağının bir çıktısı olan göçmen dernekleri ve cemaatleri üzerinden sosyal ve siyasi yaşama katılım göstermekte, ötekilerce tanınma, fark edilme ve toplumla bütünleşmeyi sağlamaya çalışmaktadır (Adıgüzel, 2013, s. 81).

Göçmenlerin göç ettikleri bölgelerde uyum problemi yaşamalarının en önemli sebebi göç edilen ülkenin dilini bilmemesi ve iletişim sağlamakta zorluk çekmesidir. Burada göçmenlerin karşısına çıkan ilk aşama psikolojik uyum aşamasıdır. Göçmenlerin bu süreçte yaşadığı stres ve değişiklikler karşısında verdiği psikolojik mücadeleyle ilgilidir. Ayrıca gittikleri çevre halkına karşı kendini ifade edememek göçmenleri o bölgedeki kişilere karşı güven duygusunu da zedelemektedir (Koçan vd., 2017, s. 374; Karasu, 2017, s. 633). Göçmenlerin uyum süreci 3 farklı boyutta kendini göstermektedir. İlk boyut olan hukuki boyut göçmenlerin ev sahibi ülkedeki vatandaşların sahip olduğu haklara sahip olması ile ilgilidir. Göçmenlerin göç ettiği

topluma siyasi olarak katılım sağlaması ve vatandaşlık elde etmesi göçmenin o toplumda kendini var etmesi anlamına gelmektedir. Göç edilen ülke vatandaşlarıyla birlikte eşit haklara sahip olmak artık o ülkenin hukuken koruması altında olmak demektir. İkinci boyut olan ekonomik boyut ise göçmenin kendisinin ve ailesinin yaşamını sürdürebilecek bir işinin olmasıdır. Belli bir işe sahip olmak göçmenlerin uyum sürecinin temelini ve toplumla bütünleşmesini sağlamakta kilit noktadadır. Son olarak da kültürel ve sosyal boyut göçmenlerin ayrımcılığa maruz kalma korkusu yaşamadan içinde yaşadığı ülke ile sosyal ve kültürel bağlar kurmasının yanında mevcut kültürel ve sosyal yapıya katkıda bulunması ile ilgilidir (Fielden, 2008, s. 3; Karasu, 2017, s. 638). Göçmenler göç sürecinin sonrasında gelecek hayat ile ilgili belirsizlikler, sosyal yaşama dâhil olma korkusu, işsizlik, barınma, beslenme, yeni bir dil eğitimi, geçmişe ve terk edilen ülkeye özlem duygusu, etnik ve dini kimlik, kültürel uyum, cinsiyet rolü çatışmaları, kuşaklararası çatışma, ayrımcılık ve sosyal dışlanma gibi birçok problemle baş etmeye çalışmaktadırlar (Demirbaş ve Bekaroğlu, 2013, s. 13). Uyumun tam anlamıyla sağlanamadığı durumlarda sosyal dışlanma ve ayrımcılık davranışları göçmenlere karşı oluşan negatif tutumlardır. Mawani'ye göre göçmen grupları bireysel veya sistem tarafından sosyal dışlanma riski en yüksek dezavantajlı gruplar arasında yer almaktadır. Sosyal dışlanma iş, eğitim, barınma gibi fırsatları erişimi kısıtlamakta, göçmenlerin hayatları üzerindeki kontrol mekanizmasının sorunsuz işlenmesini engellemektedir (Mawani, 2014, s. 31-32'den akt. Aslan ve Güngör; 2019, s. 1624). Göç sürecinin sonrasında yaşanan uyum sorunu uzun bir süreç olmakla birlikte çatışma ve gerilimi de içinde barındırmaktadır. Göçmenlerin yaşı, cinsiyeti, göçün nedeni, üyesi olduğu toplumsal sınıfı, eğitim düzeyi ve kültürel geçmişi gibi faktörler uyum sorununu etkileyen ve yönlendiren etmenlerdir (Şahin, 2001, s. 633).

Göçmenler, göç ettikleri bölgelerde yaşam ve çalışma koşulları ile ilgili oldukça fazla problem yaşamaktadırlar. İş gücü piyasalarındaki ırk, cinsiyet, etnik köken, siyasi görüş gibi işin verimliliğini etkilemeyen faktörlerin negatif veya pozitif bir değere yol açması ayrımcılık olarak nitelendirilmektedir (Kutani ve Ulu, 2016, s. 360). Göçmenler, işgücü piyasasında pis ve güvencesiz olarak nitelendirilen işlerde, uzun çalışma saatleri, düşük ücretler, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişememe gibi birçok sorunla karşı karşıya kalarak ayrımcılığa, toplumdan dışlanmaya ve ötekileştirilmeye maruz kalmaktadır (Svensson vd., 2013, s. 14). Göçmenlerin göç ettikleri bölgelerle demografik, kültürel, sosyal, ekonomik birçok farklılığın olması sebebiyle çalışma hayatında başta olmak üzere günlük hayatta da ayrımcılık, dışlanma ve ötekileştirmeye maruz kalmaktadır. Dolayısıyla göçmenlerin göç ettikleri bölgelerle arasında bir aidiyet duygusu oluşmamaktadır. Göç ettiği ülkenin vatandaşlarıyla aynı çalışma koşullarına sahip olmayan göçmenler kendilerini o ülkede ikinci sınıf vatandaş olarak hissetmekte ve toplumla bütünleşmesi zorlaşmaktadır (Birinci Gemici, 2016, s. 254).

Her ülkeye göç eden göçmen profili farklılık gösterse de göçmenlerin eğitim düzeyi göç ettikleri ülkedeki istihdama yön vermektedir (Papademetriou, 2005, s. 1-79). Uluslararası göçün ortaya koyduğu en temel sorunlardan biri olan eğitim, göç edilen ülkeyi ve göçmenleri olumsuz yönde etkilemektedir. Eğitim en temel insani haklardan biri olmasına rağmen savaş, doğal afet, siyasi karışıklık gibi durumlardan en fazla ve en hızlı etkilenen faktördür (Baldık ve İşigüzel, 2018, s. 15). Göçmen çocuklar farklı dil, din, ırk, etnisite, kültüre gelmiş olmanın yanında sosyo-ekonomik yetersizliklerinden dolayı mekânsal, psiko-sosyal, kültürel ve ekonomik temelli olmak üzere birçok risk faktörüne maruz kalmaktadırlar (Gencer ve Özkan, 2017, s. 228). Göç hareketliliğinin en küçük öznesi olarak bu sürecin içine dâhil olan çocuklar eğitim hakkından mahrum edilmek başta olmak üzere savaş ortamından kaçmanın, yerinden edilmenin ve yabancı bir çevrede yaşamının dezavantajlarıyla birlikte eğitime erişimin önündeki birçok engelle de karşı karşıya kalmaktadır. Ebeveynlerinin işsiz kalması ya da yeterli gelir elde edememesi sebebiyle çocuklarda çalışarak aile içinde sorumluluk almakta ve temel ihtiyaçların karşılanmasına destek sunmaya mecbur kalmaktadır (Harunoğulları, 2016, s. 49). Göçmenlerin eğitim problemi ve çocuk işçiliği birbiri ile ilişkili konulardır. Göç eden aile çocuğunun eğitim masraflarını karşılayamamasından dolayı çocuğun da çalışma hayatına dâhil olarak haneye gelir getirmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyacın sonuçları da gelecek dönemlerde donanımsız ve düşük gelirli vasıfsız işlerde çalışan bireylerin yetişmesine neden olmaktadır (Karaman ve Özçalık, 2007, s. 37-38). Doğan'ın (2019, s. 25) yaptığı çalışmaya göre göçmenlerin göç ettikleri bölgede eğitime erişim sağlamalarının önündeki en temel problem sığınmacı kimliklerinin verilmesinin uzun sürmesidir. Bu problem eğitime almaya engel olmakta ve buna paralel olarak dil öğrenimi de zorlaştırmaktadır.

Uluslararası alanda olduğu gibi Türkiye'de de düzensiz göç ve kayıt dışı ekonomide çalışan iş gücü birbiriyle yakından ilişkili iki kavramdır. Göçmenler ucuz iş gücü ihtiyacını karşılanması açısından, kendilerine daha çok kayıt dışı sektörde iş bulabilmektedirler. Çalışma izni, ikamet izni veya vizeleri olmayan bu göçmenler yaşamsal faaliyetlerini sürdürürken devamlı bir risk altında kalmakta ve insan hakları ihlalleri de kaçınılmaz olmaktadır (İnsan Kaynakları Geliştirme Vakfı, 2015, s. 15). Göçmenlerin göç ettikleri bölgede istihdama katılmasının önünde birtakım engeller bulunmaktadır. Bu durum göçmenlerin ekonomik durumuna, yaşına, cinsiyetine, eğitim düzeyine, bağımlı ya da bağımsız çalışma durumuna göre değişiklikler göstermektedir. Örneğin; ekonomik durumu daha iyi olan işveren ve kendi hesabına çalışanların sorunları bağımlı çalışan ücretli grubundan farklıdır (Koç vd., 2015, s. 87). Yapılan araştırmalarda göçmenlerin çalışma hayatında yaşadıkları

problemlerle ilgili farklı sonuçlar elde edilmiştir. Bu sorunlardan bazıları kendi iş tanımı dışında başka işler de yaptırılması, göçmen olmaktan kaynaklı önyargılar, hor görülme, iş güvenliğinin olmaması, yapılan işin beğenilmemesi, mola saatlerinin olmaması, sağlıklı iş ortamı, konaklama ve beslenme ihtiyacının karşılanmamasıdır (Özkarlı, 2015, s. 185; Çetin, 2016, s. 1005-1006). Göçmenler iş gücü piyasalarına dâhil olurken genellikle ikincil sektörlerde iş bulabilmektedirler. Göçmenlerin çoğu hayatta kalabilmek için güvencesiz ve yasa dışı işgücüne mecburi bir şekilde dâhil olmaktadır. İkincil iş gücü piyasası olarak adlandırılan bu piyasada göçmenler düşük ücretlerle veya ödenmeyen ücretlere çalışmak zorunda bırakılmaktadır. Özellikle erkeklerin çalıştığı böylesi bir işgücü piyasası kadınlar ve çocukları da içine alarak farklı alanlardaki sorunlara yol açmaktadır. Örneğin daha çok ev işçisi olan kadınlar göç ettikten sonra ekonomik açıdan değersiz sayılan ev işlerinde ücret karşılığında çalışmaya başlamışlardır. Göçün en masum üyeleri çocuklar ise eğitim hayatına devam etmek yerine ailenin geçimine katkıda bulunmak için yine düşük ücretler karşılığında çalışma hayatına katılmak zorunda kalmaktadırlar (Koç vd., 2015, s. 88; Leghtas ve Sullivan, 2017, s. 12). Göçmenlerin istihdam edilmesinde bir diğer problem ise tecrübe konusudur. Dedeoğlu'na (2018, s. 62) göre çalışanlar arasında rekabeti yavaşlatan olgulardan biri de farklı işçi gruplarına farklı işlerin yaptırılarak aralarındaki ücret farklılıklarının oluşturulmasıdır. Göçmenler genellikle geçici, mevsimlik, yevmiye usulü ve daha ağır ve pis işlerde çalışmaktadırlar. İstihdam edildikleri sektörler genellikle inşaat, mevsimlik tarım, ticaret, tekstil, hayvancılık ve sanayi sektörleridir (Lordoğlu ve Aslan, 2016, s. 793; Çetin, 2016, s. 1005). Öncelikli ihtiyaçları geçim derdi olan göçmenler genelde geçici işler diye tabir edilen kısa süreli, dönemlik işlerde çalışmaktadırlar. İşveren ihtiyaç olduğu dönemlerde çalıştırdığı, ihtiyaç olmayan dönemlerde de kolayca vazgeçebildiği yedek iş gücü ihtiyacını göçmen çalışanlardan karşılamaktadır. Bu şekildeki bir amaca hizmet eden göçmenler bu nedene paralel olarak genellikle düzensiz çalışma saatleri olan geçici işler de çalışmaktadırlar. Bu durum da göçmenlerin işsiz kaldıkları süreler artmaktadır. Böylesi bir kısır döngüde göçmenler daha farklı sorunlarla da karşı karşıya kalmaktadırlar. Bauder'e (2005, s. 81) göre göçmenlerin eğitim düzeyi, mesleki bilgi ve becerileri, beşeri sermaye eksiklikleri, kimlik bilgilerinin tanınmaması, dilbecerilerinin eksik olması, etnik ve ırksal ayrımcılık gibi birçok problemle karşılaşmaktadırlar. Bu gibi faktörler göçmenleri iş gücü piyasasına dâhil olma aşamasında veya dâhil olduktan sonra çeşitli ayrımcılık davranışlarına maruz bırakmaktadır. Dolayısıyla göçmen işçiler göç ettikleri ülkenin emek piyasasında çoğu zaman dezavantajlı durumdadırlar. Çalışma izni olmadan herhangi bir sektörde iş gücü piyasasına dâhil olmaya çalışan göçmenler kendi yeteneklerinden bağımsız bir şekilde düşük nitelikli işlerde ve emeğin yoğun olarak kullanıldığı işlerde çalışmaktadırlar. İzinsiz ve belgesiz bir biçimde çalışan göçmenlere yönelik resmi kurumların baskının arttığı dönemlerde çalışma koşulları daha da zorlaşmakta dolayısıyla göçmen emeği daha çok sömürülmektedir. Güvencesiz çalışma biçimleri göçmen işçileri bu koşullara razı olmaya kaçınılmaz kılmıştır. Ayrıca sınır dışı edilme korkusu da bu koşullara boyun eğme ve katlanmayı mecbur bırakmıştır (Yılmaz, 2008, s. 174). Göç edilen ülkede işsizlik sorunu varsa yeni eklenen işsizlikle birlikte daha karmaşık bir süreç oluşmaktadır. Firmaların ve işverenlerin göçmen nüfusundan iş gücü ihtiyacını karşılaması yerel halk tarafından tepkiye yol açmaktadır. Ayrıca göçmenleri kayıt dışı çalıştıran işverenler haksız bir rekabet ortamı oluşturmakta ve uzun dönemde iş gücü piyasasının yapısının bozulmasına sebep olmaktadır (Orhan ve Gündoğar, 2015, s. 17). Göçmen işçi istihdam etmenin temel sebebi piyasanın ucuz iş gücü ihtiyacını karşılamaktır (Castles ve Miller, 2008, s. 329). Bu düşünceye göre göçmen işçilerin istihdam edilmesi yerli işçiler ile aralarında bir ayrıma yol açmakta ve işçi sınıfını bölmektedir. Daha yüksek ücret ve daha iyi çalışma şartlarında yerli işçiler istihdam edilirken, yerli işçilerin yapmak istemeyeceği, düşük ücretli işlerde göçmen iş gücü istihdam edilmektedir. Göçmen ve yerli çalışanlar arasındaki bu eşitsizlik işçi sınıfı arasında hiyerarşik bir yapılanmaya yol açarak çatışma ve rekabet ortamının oluşmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla böyle bir durum söz konusu olduğu için esnek çalışma saatleri, kötü çalışma koşulları, düşük ücretlerin verilmesini de beraberinde getirmektedir (Akkuzu, 2015, s. 23). Yani ekonomik gelişme dönemlerinde işe alınacak, kriz dönemlerinde ise kolayca işine son verilecek "uysal" ve "esnek" işgücü özelliği taşıması bakımından göçmen emeği işverenler için daha cazip bir emek türüdür (Ciğerci Ulukan, 2015, s. 33).

Göçmen işçilerin kültürel eşit dağılımı ve yerleşik yaşam biçimine zarar verici problemler çıkarmaları göç edilen bölge ile oldukça fazla uyumsuzluk içermektedir. Sosyal huzursuzluklardan biri de göçmenlerin geride kalan aile fertlerine finansal destek sağlarken az bir gelire geçinmeye çalışmaları ve yerli toplumun alıştığı standart refah düzeyiyle zıtlıklar barındıran yoksul alanlar meydana getirmelerine neden olmaktadır. Türkiye'ye sığınan göçmenlerin yaşadıkları problemleri; ülkeye gelme, sığınma talebinde bulunma, bekleme ve talebin sonuçlanması şeklinde üç grupta inceleyebiliriz. Yapılan bir araştırmaya göre üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek üzere belirlenen uydu kentlerdeki göçmenlerde; ekonomik, eğitim, dil, sağlık, yasal düzenlemeler, uyum sosyal ve psikolojik ve iletişim başta olmak üzere birçok alanda sorunun varlığını ortaya koymuştur. Ayrıca başvuru talebinin sonuçlanmaması sığınmacıları belirsiz bir hayata sürüklemektedir (Buz, 2002, s. 69'den Aktaran; Kartal ve Başçı, 2014, s. 289).

Afgan göçmenler, dünyadaki mülteci ve sığınmacı nüfusunun önemli ve büyük bir payını oluşturmaktadır. Savaş ve iç karışıklıklar döneminde Afganistan halkı için göç bir geçim stratejisi olmuştur. Başta komşu ülkeleri Pakistan ve İran olmak üzere Afganistan'dan dünyanın birçok yerine göç hareketliliği başlamıştır. Türkiye de bu göç hareketliliğinde hedef ülke

olarak Afgan göç sürecinin bir parçası haline gelmiştir (Suh, 2021, s. 54). Tümtaş'a (2022, s. 347) göre Afgan göçmenlerin Türkiye'yi tercih etmelerinin nedenleri, Türkiye'yi Avrupa'ya geçmek için bir köprü olarak kullanmalarındadır. Türkiye hedef ülke olmanın yanında coğrafi konumu sebebiyle geçiş güzergâhı olarak kullanılmakta ve göçmenler için transit ülke işlevini de gerçekleştirmektedir. Ayrıca bu sırada geçiş için gerekli olan göçmen kaçakçılarının ödenmesi gereken yol masrafını karşılamak üzere Türkiye'de çalışma hayatına dâhil olmaktadır. Bir diğer neden ise Afganistan'a komşu olan İran ve Pakistan'a göre görece daha yüksek ücretlere iş bulmalarındadır. Üçüncü neden ise Türkiye'nin tarihi, kültürel ve inanç şekli açısından kendilerini daha yakın hissetmeleridir. "Çalışma Genel Müdürlüğü'nün yaptığı 2021 çalışma hayatı istatistiklerine göre; Türkiye'de uyruklara ve izin türlerine göre yabancılara verilen çalışma izin sayısı, 2.624'ü erkek, 299'u kadın olmak üzere toplam 2.923 Afgan göçmene çalışma izni verilmiştir.

Türkiye'ye yoğun olarak göç eden gruplardan biri olan Afgan göçmenlere yönelik literatürde pek çok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar birbirinden farklı zamanlarda ve farklı alanlardan olup hepsi farklı bakış açıları sunmaktadır. Son dönemde Afgan göçmenlere yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında bazen genel bir göçmen profilinin ortaya konması (Özgün, 2021; Karakaya ve Karakaya, 2021), bazen göçün bir istila olup olmadığının tartışılması (Tümtaş, 2022), göçün neden ve sonuçlarının sorgulanması (Obayd ve Karataş, 2021), bazense çocuk gibi dezavantajlı göçmenlerin durumlarının (Bozok ve Bozok, 2018; Bozok ve Bozok, 2019) ve aldıkları eğitimlerin etkilerinin derinlemesine incelenmesi (Bozkurt vd., 2020), yine başka bir dezavantajlı grup olan kadın göçmenlerin uyumlarının ve yaşadıkları toplumsal cinsiyetçi yaklaşımların ele alınması (Arpacı, 2020; Coşkun ve Çetin, 2022; Habıbullah, 2023), pandemi gibi dönemlerde ki durumlarının ortaya konması (Bozok ve Bozok, 2020), insan ticaretine konu olmaları (Alakuş ve Uzan, 2020), işgücü piyasalarında ki durumları (Güler, 2020) ve göçmenlerin medyada görsel yansımaları (Wakili ve Cangöz, 2022) gibi çalışmalar karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmalar İstanbul, Trabzon, Uşak, Erzincan gibi Türkiye'nin birbirinden farklı yapıya sahip pek çok farklı ilinde yapılmış olsa da hepsinin ortak noktada bulunduğu dezavantajlı ve sorunları hala çözüme ulaşmamış bir Afgan göçmen profili vardır. Bu sebeple bu kitleye yönelik çalışmalar yapılsa da çözüm konusunda hala yeterli adımların atılmadığı bu yüzden de bu kitleye yönelik akademik çalışmaların devam etmesinin önemli olduğu görülmektedir.

Göçmenliğin toplumsal süreçlerden bağımsız bir konu olarak ele alınması mümkün olamamakla birlikte toplumsal yapıdaki birçok değişikliğin sebebi ve sonucu olmaktadır. Bu aşamada da göçmenlerin toplumsal süreçte göçmen statüsünde olmasından kaynaklı birçok problemle karşı karşıya kalması kaçınılmaz hal almaktadır. Göç sürecinin anlaşılması ve ayrıntılı olarak incelenmesi tüm toplumlar için önem arz etmekte olup göçmen kitlesinin de uyum ve bütünleşme sürecini kolay atlatmasına yardımcı olacaktır. Farklı açılardan her bir göç olayının tanımlanması ve değerlendirilmesi göçle baş etme noktasında hangi politikaların izleneceği konusunda ve ortaya çıkabilecek muhtemel sorunların önüne geçilmesinde ve çözüme kavuşturulmasında etkilidir. Göçmenlere yönelik pek çok çalışma bulunmakla birlikte özellikle pandemi gibi salgınların göçmenlerin durumlarını ve göçmenlere bakış açısını daha olumsuz etkilediği ve bu tür büyük dönüşümlerin çalışma sonuçlarını etkilediği de bilinmektedir. Bu sebeple bu çalışma Covid-19 pandemisi sonrası yapılan bir saha çalışması ile göçmenlerin toplumsal hayata ve iş hayatına katılırken ne gibi sorunlar ile karşılaştığını ele almaktadır. Ayrıca bu çalışma göçmenlerin göç etme nedenleri ve sosyal yaşam ilişkilerine yönelik sorulara cevap aramaktadır. Bu çalışmayı diğer çalışmalardan ayıran nokta, nitel yöntem kullanılarak ve genel sorular sorarak göçmenlerin topluma katılımında yaşadıkları sorunları ve göç sonrası yaşadıkları süreçler hakkında güncel tespitler de bulunmasıdır. Çalışma da göç ve göçmenlik durumu kısaca bahsedildikten sonra çalışma sahasına yönelik yöntem, çalışma grubu, veri toplama araçları ve analizleri verilmiş en son bulgular temalandırılarak sonuçlandırılmıştır.

1. Yöntem

Bu çalışmada nitel yöntem kullanılmaktadır. Nitel yöntem gözlem, görüşme ve belge analizi gibi bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı olay ve algıların gerçekçi bir biçimde bütüncül olarak araştırıldığı bir yöntemdir. Bu yöntem sosyal olguları ve olayları bağlı olduğu çevrede araştırmayı ve anlamayı gerektirmekte ve teori oluşturmayı temel almaktadır (Yıldırım, 1999, s. 10). Göçmenler, kültür, dil, din, ırk, inanç, değerler ve buna benzer birçok farklılıklarından dolayı bazı sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu çalışmada nitel araştırma yönteminin kullanılmasının sebebi göçmenlerin yaşam deneyimlerine, çevresel koşulların ve göçmen kimliğinin yaşadıkları toplumda ne gibi sorunlara yol açtığının tespit edilmesinde derinlemesine fayda sağlamasıdır. Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğü, Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu 07.11.2022 tarihli ve 397 sayılı kararı ile bu araştırmanın yapılmasının etik olduğuna dair onay verilmiştir.

Bu çalışma ayrıca gelecek çalışmalar için yön gösterici bir çalışma niteliği de taşımaktadır. Bu araştırmada cevaplanması amaç edilen temel problem; göçmenlerin topluma dâhil olurken ve dâhil olduktan sonra ne tür problemlerle karşı karşıya kaldığıdır. Bunun yanında diğer alt problemler ise araştırma sorusu halinde aşağıda sıralanmaktadır;

Göçmenlerin göç etmelerine neden olan faktörler nelerdir?

Göçmenlerin göç ederken Türkiye'yi tercih etmelerinde ne gibi faktörler etkili olmuştur?

Göçmenler göçten sonra toplumsal yaşama katılırken nasıl bir hayat sürmektedir?

Çevresindeki kişilerin tutum ve davranışları, göçmenlere karşı nasıldır?

Göçmenler göçmen kimliğinden ötürü ne gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar?

1.1. Çalışma Grubu

Bu çalışmanın evreni Türkiye'ye farklı sebeplerden ötürü göç etmiş göçmenlerden oluşmaktadır. Türkiye'de 62 uydu kentten biri olan Uşak farklı göçmen gruplarını içinde barındırmaktadır. Buna paralel olarak bu çalışmanın örneklemini Uşak Merkez'de yaşayan Afgan göçmenler oluşturmaktadır. Afgan topluluklarının uzun zamandır Türkiye'ye göç ediyor olmasından sebep uydu kentlerden biri olan Uşak'ta dernekleştikleri ve görüşmeler sırasında görünür olmak için bu alanda çalışmalar yapılmasına destek verdikleri görülmüştür. Ayrıca katılımcıların rahat ve yansız bir görüşme yapması için rahatlatılması ve doğru bir çeviri için gönüllü bir çevirmen desteğinin verilmesi de örneklem seçiminde etkili olmuştur. Bu örneklem kartopu örneklem tekniği ile elde edilmiş ve geçici kimliğe sahip 24 Afgan göçmene ulaşılmıştır. Araştırmanın verileri 25 Şubat 2023 ve 23 Mart 2023 tarihleri arasında 24 göçmen ile yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorulara verilen cevaplardan elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.2. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada öncelikle göçmen çalışanlara yönelik genel bir literatür taraması yapılmış ve araştırma problemleri belirlenmiştir. Ardından yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alacak sorular da bu araştırma problemlerine paralel olarak çeşitlendirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme araştırma konusunun bütüncül bir şekilde ele alındığı, genellikle açık uçlu soruların yer aldığı, kişinin bilgi, duygu ve tecrübelerine odaklanan yüz yüze, bire bir yapılan bir veri toplama tekniğidir (Tekin, 2006, s. 101). Afgan göçmenlerin toplumsal deneyimlerine odaklanan bu görüşme nitel bir yöntem olmakla birlikte göçmenlere yöneltilen yarı yapılandırılmış görüşme formu sorularından elde edilen saha bulguları üzerinden incelenmiştir. Literatürden yararlanarak oluşturulan görüşme soruları toplamda 10 soru üzerinden, gönüllü bir şekilde katılım sağlayan 24 görüşmeciye yöneltilmiştir.

Nitel veri toplama tekniği olan görüşmede öncelikle katılımcılara demografik sorular sorulmuştur. Demografik bilgilerin ardından katılımcıların göç sürecine ve sorasındaki sürece ilişkin yaşam deneyimleri hakkında bilgi toplamak adına sorular yöneltilmiştir.

Göçmenlerin yaşadıkları ve çalıştıkları bölgelerin belirsiz ve değişken olması nedeniyle, göçmenlere ulaşmak için kartopu örneklem tekniğinin tercih edilmiştir. Kartopu örneklem tekniği bir diğer adıyla zincir örnekleme tekniği evreni oluşturan parçalara ulaşımın zor olduğu ve evren hakkındaki bilgilerin eksik olduğu durumlarda kullanılmaktadır (Patton, 2005'den aktaran Baltacı, 2018, s. 253). Örneğin; kaçak göçmenler, etnik-dini gruplar, kayıtsız işçiler ve sokak satıcıları gibi grupların örnekleme oluşturması ile ilgili bu örneklem tekniği kullanılmaktadır (Creswell, 2013). Buna bağlı olarak bu çalışma kapsamında katılımcılara kartopu örneklem tekniği ile ulaşılmıştır.

Nitel araştırmalarda geçerlik ölçme aracının, ölçmeyi amaçladığı olguları doğru ölçmesi ile yakından ilişkili olmasıyla ilgilidir. Nitel yöntem de ise böyle bir durum söz konusu olmamakla birlikte güvenilirlik için ek yöntemlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ek yöntemler çeşitleme, katılımcı teyidi, meslektaş teyidi gibi yöntemlerle elde edilen veriler ve ulaştığı sonuçların teyit edilmesine yardımcı olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 281). Ayrıca nitel araştırmada araştırmacının esnek olması geçerlik konusunda bir avantajdır. Araştırmacı araştırmanın gidişatına göre yeni stratejilere başvurup, görüşmelere yeni sorular ekleyebilir, elde ettiği verileri teyit edebilmek adına farklı veri toplama yöntemlerini de kullanabilir. Bu gibi faktörlerin yanında görüşmelerin yüz yüze yapılması, uzun süreli bilgi toplama, doğrudan gözlem yoluyla olayın doğal ortamında bilgi toplama gibi ek bilgi toplama imkânının olması nitel araştırmalarda geçerliği sağlayan önemli etmenlerdir.

Bu bilgiler ışığında bu çalışmada görüşmeler başlamadan önce katılımcılara araştırmanın amacı ve süreci hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Ayrıca görüşmeye katılımıyla ilgili kararı sorularak, gönüllü bir şekilde görüşmeye katılanların diledikleri zaman da bu çalışmadan ayrılma konusunda özgür oldukları katılımcılara aktarılmıştır. Kimlik bilgisi talep edilmemiş ve isimlerinin de gizli tutulacağı bildirilmiş, çalışmada katılımcıların isimleri kodlanarak aktarılmıştır. Görüşmeler yüz yüze şekilde gerçekleştirilmiş ve katılımcıların onayı ile birlikte ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Ayrıca araştırmadan çekilmek isteyen katılımcılar örnekleme dâhil edilmemiştir. Görüşmedeki örneklemin Afgan göçmenlerden

oluşması dil kısıtını da beraberinde getirmiştir. Bu yüzden görüşmeler katılımcılarla daha rahat ve etkili bir iletişim kurabilmek adına Türkçe bilmeyen katılımcılarda çevirmen yardımı eşliğinde yapılmıştır.

1.3. Verilerin Analizi

Nitel araştırmalarda veriler analiz edilirken kod ve temaların bulunması, düzenlenmesi ve bulguların tanımlanması ve yorumlanması şeklinde gerçekleşmektedir. Bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formuyla Afgan göçmenlere yöneltilen sorular ses kayıt cihazından transkript şekline aktarılmıştır. Daha sonra bu yazılı dokümanlar araştırmacı tarafından derinlemesine incelenmiştir. Görüşmecilerden elde edilen veriler literatürden faydalanılarak temalandırılmıştır. Veriler NVivo10 paket programı ile analiz edilmiştir. Betimsel analiz yapılmış ve elde edilen verilerin daha açık yorumlanması ve irdelenmesi açısından da içerik analizi yapılmıştır.

2. Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde görüşmeler ve NVivo10 programı aracılığıyla ortaya çıkan veriler değerlendirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeye katılan katılımcılar G1, G2, G3 ve G24 şeklinde tanımlanmıştır. Görüşmecilere yöneltilen sorular ve elde edilen veriler doğrultusunda bu çalışmayla ilgili 4 ana tema elde edilmiştir. Bu temalar; göç etme nedenleri, Türkiye'ye göç etme nedenleri, sosyal yaşama ilişkin bulgular ve çalışma hayatına ilişkin bulgulardır.

Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler

Görüşmeci	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Öğrenim Durumu	Meslek	Gelir Seviyesi	Göç Etmeden Önceki İş
G1	Erkek	46	Evli	İlköğretim	Terzi	8.500	Terzi
G2	Erkek	36	Evli	Lisans	Dernekte Yönetici-Günlük işçi	5.000-7.000	Öğretmen
G3	Erkek	39	Evli	Lisans	Dernekte yönetici-Günlük işçi	4.500-5.500	Bilgisayar Mühendisi
G4	Erkek	43	Evli	İlköğretim	Fabrikada İşçi	8.500	Manav
G5	Erkek	34	Evli	Yok	Fabrikada İşçi	6.500-7.500	Asker
G6	Kadın	32	Bekâr(Eşi vefat etmiş)	İlkokul	Lokanta Çalışanı	2.800	Ev Hanımı
G7	Kadın	35	Bekâr(Boşanmış)	Yok	Fabrikada işçi	5.000-6.000	Fabrika İşçisi
G8	Kadın	40	Evli	İlkokul 3. Sınıf Terk	Terzi	7.000	Terzi
G9	Kadın	32	Evli	Lise	Supervisor	4.000-5.000	Çalışmıyordu
G10	Kadın	36	Bekâr(Eşi vefat etmiş)	Önlisans	Fabrikada işçi	5.500	Terzi
G11	Kadın	29	Evli	Lise 1. Sınıf Terk	Ev hanımı	Yok	Ev Hanımı
G12	Kadın	38	Bekâr(Boşanmış)	Yüksek Lisans	Dernek Başkanı	3.000	Öğretmen
G13	Kadın	27	Bekâr	Üniversite 2. Sınıf Terk	Dernekte Tercüman	Yok	Öğrenci
G14	Kadın	20	Bekâr	Lise 3. Sınıf Terk	Fabrikada işçi	5.000	Öğrenci
G15	Kadın	28	Bekâr	Üniversite 2. Sınıf Terk	Şu anda işsiz	Yok	Öğrenci
G16	Kadın	21	Bekâr	Lise 3. Sınıf Terk	Terzi	4.000-5.000	Öğrenci

G17	Kadın	28	Evli	Lisans	Fabrikada işçi	6.000	Öğretim Üyesi
G18	Kadın	45	Evli	Lise 2. Sınıf- Hala devam ediyor.	Fabrikada işçi	6.000	Kuaför
G19	Kadın	56	Bekâr(Boşanmış)	Yok	Şu an da işsiz	Yok	Tarlada İşçi
G20	Kadın	42	Evli	Lise 3. Sınıf- Hala devam ediyor.	Dernekte Sayman	Yok	Dernek Çalışanı
G21	Erkek	56	Evli	Lise	Şu anda işsiz	Yok	Polis
G22	Erkek	18	Bekâr	Lise 4. Sınıf	Şu anda işsiz	Yok	Öğrenci
G23	Erkek	27	Evli	Lise	Şu anda işsiz	Yok	Seyyar Satıcı
G24	Erkek	18	Bekâr	Lise	Stajyer	2.650	Öğrenci

Tablo 1’de görüldüğü üzere bu çalışmaya 24 görüşmeci katılım sağlamıştır. Bu görüşmecilerin 15’i kadın 9’u da erkektir. Katılımlar gönüllülük esaslı olmuş ve kadınlar çalışmaya katılmaya daha fazla gönüllü olmuştur. 18-56 yaş gibi oldukça geniş bir yaş aralığında katılım sağlanmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 34’dür. Erkek katılımcıların yaş ortalaması 35, kadın katılımcıların yaş ortalaması ise 34’dür. Katılımcıların en küçüğü 18 yaşında, en büyüğü de 56 yaşındadır. Medeni durum açısından 13 kişi evli, 6 kişi ise bekârdır.

Eğitim seviyeleri incelendiğinde okuma yazma bilmeyeninden yüksek lisans mezununa kadar farklı eğitim düzeyleri bulunmaktadır. Farklı meslek gruplarına dahil olan katılımcıların bir kısmının geçici, mevsimlik gibi işlerde çalışmasından ötürü zaman zaman işsiz kaldıkları dönemler de farklılaşmaktadır. Şu anda işsiz olan göçmen katılımcılar ise yeni işten çıkmış veya iş arama sürecindedirler.

Görüşmecilerin daha önce yaptıkları işler incelendiğinde G20 ve G8 adlı görüşmeciler dışında kendi mesleğine devam edebilen bulunmamaktadır. Göçmenlerin eğitim düzeyi ve mesleki donanımı her ne olursa olsun daha düşük statüde işlere mecbur kalmaktadırlar.

Görüşmelerin yapıldığı dönemde göçmen katılımcıların 5’inin sosyal güvencesi var iken 19 göçmenin sosyal güvencesi bulunmamaktadır. 11/04/2013’te yayımlanan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 87. Maddesine göre “Herhangi bir sağlık güvencesi olmayan ve ödeme gücü bulunmayanlar uluslararası koruma başvuru kaydından itibaren bir yıl süre ile 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümlerine tabidir. Özel ihtiyaç sahipleri ve Bakanlıkça sigorta kaydının devamı uygun görülenler için bir yıl süre sınırı aranmaz. Genel sağlık sigortasından faydalanacak kişilerin primlerinin ödenmesi için Genel Müdürlük bütçesine ödenek konulur. Primleri Genel Müdürlük tarafından ödenenlerden ödeme güçlerine göre primin tamamı veya belli bir oranı talep edilir. Başvurusu hakkında idarece olumsuz karar verilen yabancılar genel sağlık sigortası kapsamından çıkarılır” şeklinde göçmenlerin sağlık sigortası konusuna açıklık getirmektedir (6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013). Bu kanun maddesine istinaden eşinden boşanmış ve vefat etmiş kadın göçmenlerden 4 kadın görüşmeci, ayrıca kronik rahatsızlığı bulunan 1 kadın olmak üzere göçmenlere çalışmasalar da sosyal güvenceden yararlanma hakkı sunulmaktadır.

Demografik bilgilerin ardından görüşmecilerden elde edilen temalar aşağıda ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

2.1.Göç Etme Nedenine İlişkin Bulgular

Görüşmecilerin göç etme nedenlerine ilişkin alt temalara bakıldığında çoğunlukla siyasal nedenler olmak üzere ekonomik, güvenlik, ailevi, toplumsal, eğitim gibi birçok etmenin Afgan göçmenlerin yaşadıkları yerden göç etmelerine sebep olduğu görülmüştür. Temaya ilişkin alt temalar tablo şeklinde aşağıda verilmiştir

Tablo 2. Göç Etme Nedenlerine İlişkin Bulgular

Göç etme nedenlerine ilişkin bulgular	Görüşmeciler																								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
1.Siyasi Nedenler																									2
2.Ailevi Nedenler																									
3.Ekonomik Nedenler																									
4.Eğitim ile İlgili Nedenler																									
5.Güvenlik ile İlgili Nedenler																									
6.Toplumsal Nedenler																									

Tablo 2’de belirtilen göç etme nedenleri ile ilgili görüşmelerden elde edilen ifadelerle ait betimsel örnekler aşağıda verilmiştir.

“Çocukları kurtarmaya çalıştık. Çocuklar en azından okusunlar yani kendi ayakları üzerinde durabilsinler. Yani çocuklar için biz göç ettik” (G1).

“... Ama kendi mezhep olunca onlara güzel izin veriyor mesela bakılıyor güzel time'ları veriyor. Annem de çok sıkıntılar çekti yani bize böyle senin hak ettiğin liyakata göre hiçbir şey yani etmiyorlar. O yüzden çok sıkıntı ekonomik sıkıntılar var. Bu sadece mezhep ayrımcılığı, şehir ayrımcılığı. Herkes kendi kavmiyle şey ediyor, tutuyor onun menfaatine çalışıyor” (G15).

“İran’da aile probleminden dolayı ve iktisadi durumdan dolayı göç ettik Türkiye’ye. Babamdan sıkıntı vardı yani ailecek. Annem ve biz babamdan uzaklaşmak için geldik. Anneme eziyet ediyordu biraz” (G16).

“Annem orada şey müdür yardımcısıydı. Sonra Taliban tehdit etmişti, bizim eve oraya gelmişti. Annem korkmuştu İran’a gelmiş sonra Türkiye’ye geldik” (G22).

Katılımcılardan alınan cevaplar incelendiğinde katılımcıların siyasi nedenlerden göç etmesindeki en büyük sebep öncelikle Taliban baskısıdır. Ülkedeki savaş toplumun farklı alanlarında da sorunlara yol açmaktadır. Göçmelerin devlete bağlı organlarında çalışma Taliban’a karşı bir tehdit unsuru oluşturmuştur. Görüşmecilerden bir kısmı da yaptığı meslektan ötürü Taliban tarafından işinden edilmiştir. Bu şekilde geçimini sağlama yolları kapanmıştır. Görüşmecilerin birçoğu bu siyasi sebeplerin yanında ülkedeki güvenliğin olmayışından kaynaklı da göç etmiştir. Kadınların çalışmasına izin verilmemesi de bir başka etkidir. Afganistan’daki toplumsal hayatın işleyişindeki problemlerden kaynaklı örneğin Afgan kadınların bazı haklardan yoksun olması gibi, devlet ve idari işlerin işleyişindeki düzensizlikler, çalışılan birimlerdeki kayırmacılık gibi birçok faktör toplumsal hayattaki sorunlardan ötürü göçe sebep olmuştur.

2.2.Türkiye’ye Göç Etme Nedenine İlişkin Bulgular

Göçmenler birçok farklı sebeplerden ötürü göç sürecine katılırken, bu süreçte göç edilecek bölgenin, ülkenin ve geçiş güzergâhlarının belirlenmesinde de birçok farklı etmen rol oynamaktadır. Bu başlıkta göç edilen bölge ve geçiş ülkesi olarak tercih edilen Türkiye’ye göç etme nedenleri katılımcılardan elde edilen verilerle birlikte ele alınmaktadır.

Tablo 3. Türkiye’ye Göç Etme Nedenlerine İlişkin Bulgular

Türkiye’ye Göç Etme Nedenlerine İlişkin Bulgular	Görüşmeciler																							
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2

1. Coğrafi Konuma Bağlı Nedenler																						
2.Kültüre Bağlı Nedenler																						
3. İstihdam Koşullarından Kaynaklı Edenler																						
4. Sosyal Bağlantılar																						

Tablo 3’de belirtilen Türkiye’ye göç etme nedenleri ile ilgili görüşmelerden elde edilen ifadelere ait betimsel örnekler aşağıda verilmiştir.

“İran’dan daha fazla iş var diye de tercih ettik” (G1).

“Kültürümüz biraz benziyor” (G2).

“Biz aslında Türkiye’den biraz daha ileri gitmek istiyorduk. Ama maalesef kaldık buraya” (G3).

“Biz Türkiye’ye geldik ki bizi başka bir ülkeye göndersin o da olmadı böyle kaldık” (G8).

“Çünkü duyduk Türkiye’nin insanları iyilermiş Türkler o zaman. Bir de belki bu Türkiye’den sonra gelecek hayatımız biraz daha ileri gitsin diye başka bir ülkeye geçmek için o yüzden Türkiye’ye göç ettim. Yani bir de Müslüman bir ülke olduğu için burayı seçtik” (G11).

“Türkiye’ye gelmek kolay değildi ama sevdim Türkiye’yi. Avrupa’ya gitmek istiyordum buradan oraya gideriz diye geldik” (G12).

“Türkiye daha yakındı ve benim teyzem buraya gelmişti. Teyzem buraya geldiği için anamgilde buraya dedi.” (G24).

Türkiye coğrafi konumu itibariyle diğer ülkeler için önemli bir uğrak noktasıdır. Afgan göçmenlerin Türkiye’ye göç etmelerindeki en önemli sebep ise Avrupa’ya geçmek için Türkiye’yi transit ülke olarak kullanmalarındadır. Bunun yanında Afganistan’ın Türkiye’ye mesafe olarak yakın bir konumda olması da Türkiye’ye göç etmelerinde önemli bir faktördür. Afgan göçmenlerin Türkiye’ye genellikle kültürünün yakın olması, Müslüman bir ülke olmasından ötürü göç ettikleri görülmektedir. Kültür kavramı göçmenler için göç ettikleri bölgenin toplumuyla uyum ve bütünleşme açısından oldukça önemli bir kavramdır.

2.3.Göçten Sonraki Süreçte Katılımcıların Çalışma Hayatına İlişkin Bulgular

Göçmenlerin göç etmesinin ardından temel yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamak için çalışma hayatına katılmak ve bu sürecin bir parçası olmak mecburiyetindedirler. Göçmenler bu aşamada bazı problemlerle karşı karşıya gelmektedirler. Göçmenlerin yaptıkları işi tercih etmesindeki sebeplerden biri de göçmenlerin başka iş bulamamalarından kaynaklanmaktadır. İsteddiği işte çalışamayan göçmenler için bu durumda etkili olan birtakım engeller bulunmaktadır.

Tablo 4. Göçten Sonraki Süreçte Katılımcıların Çalışma Hayatına İlişkin Bulgular

Göçten Sonraki Süreçte Göçmenlerin Çalışma Hayatına İlişkin Bulgular	Görüşmeciler																							
	1	2	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	f
1. Çalışma Biçimleri																								4
1.1.Düzenli Çalışma Saatleri ve Uzun Süreli İşler																								

bizi ını kabul eder mi etmez mi önümüzü kimse göremiyor. Bizim ait olduğumuz yer Birleşmiş Milletler” (G4). “Bazı yerler istemiyor büyük fabrikalar göçmen istemiyor” (G4).

“Daha yeni fabrikaya girdim battaniye fabrikasına. Ama pis, mecbur çalışacağız” (G5).

“İş ortamı arkadaşlarım ve patron çok iyi insanlardı bana iyi davranıyorlardı mesela bana abla diyorlar falan. Ben hatta 3 sene oldu burada bu şekilde devamlı çalışıyorum ve 30 liradan başladım sonra 50 oldu falan yani iyilerdi” (G6).

“Saat 8'de işe başlıyoruz saat 12'ye kadar. Sonra bire kadar yemek arası bir de başlıyoruz 5'e kadar. Tatilde bir pazar günü oluyor” (G7).

“Sürekli çalışmıyorum mesela evden de yapabilirim ben bu işi Manisa'dan biri arıyor öğleden sonra aslında oraya gidiyorum. Çünkü çocuklarım okula gidiyor 3 yaşında bir bebeğim var. Bir buçuktan sonra gidiyorum ben oraya akşam saat beşe kadar. Cumartesi günü açıyoruz orada. Cumartesi günü nöbetçiyim sabah erken gidiyorum 4'e kadar” (G9).

“Dil sıkıntısından anlıyorum ama konuşamıyorum dil bilmediğim için başka fabrikalarda pek tutmadılar ben de mecbur kaldım o yüzden deri fabrikasına gittim.”(G10).

“Evet dün parmağım şişti çıktı. Bir şey demedi geçer dedi patron. Kız kardeşime mesela fabrikada başını çarptı bayıldı ondan sonra onu götürdüler dinlendi birkaç dakika sonra geri işe başladı. Doktora falan götürmediler yani bir de 11'e kadar mesaiye kaldı kardeşim” (G14).

“Sadece Türkiye'ye geldim zor iş burada zor iş. Fabrika hiç, sadece para sadece günlük haftalık para için çalışıyorum. Çok pis bir ortam her yerde kamera var mecbur çalışıyoruz 9 saat” (G17).

“Geçici iştir. O kadar tatili yok yani biz kaç gün çalışıyorum tekrar iş bitiyor eve geliyorum evde kalıyorum tatilim yani öyle. Şimdi biz bugün tatiliz belli değil yarın iş varsa yoksa hiç belli değil. Çağırırlarsa gidiyorum yoksa gitmiyorum” (G18).

“Maaş yönünden farklı tabii diğer çalışanlar onlar sigortalı ve maaşları yüksek benim mesela ilk önce 1700 lira veriyordu aylık. Onlar daha yüksek alıyorlardı” (G19).

“Benim eşim mesela hem gece çalışıyor hem sabah orada kalıyor yani. Mesela ben dedim ya 40 gün bir ay çalıştım orada mesela 12'ye kadar. Bazı günler 12'ye kadar geceye kadar biz çalışıyorduk” (G20).

“Yani göçmenler daha ağır işlerde çalıştırılıyor genelde zor işler onlara kalıyor” (G23).

Yukarıdaki betimsel ifadelerden de anlaşıldığı üzere göçmenlerin iş ararken karşılaştıkları sorunların başında dil, işverenin göçmen çalışanları çalıştırmak istememesi gibi sorunlar gelmektedir. Göçmenlerin çalışma hayatındaki çalışma biçimleri düzenli çalışma saatleri ve uzun süreli işlerde çalışmalarının yanında düzensiz çalışma saatleri ve geçici işlerden de oluşabilmektedir. Ayrıca çalışma ortamının özelliklerine ait genel bir sınıflandırma yapacak olursak çalışma ortamında avantajlar ve dezavantajlar şeklinde bir sınıflandırma yapmak mümkündür. Bunun yanında Afgan göçmenler çalıştıkları ortamda birtakım sorunlarla baş etmek zorunda kalmaktadırlar. Bu sorunlar; kendi işini kuramama, sigortasızlık, iş kazası, taciz, düşük ücret, fazla mesai, vasıfsız ve ağır işlerde çalıştırma gibi sorunlardır. Göçmenler yerli çalışanların çalışmak istemediği işlere, barınma, eğitim ve sağlık gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak için vasıfsız ve ağır çalışma koşullarına razı olmaktadır. Göçmen kimliği seçim yapma şansını azaltmaktadır. Dolayısıyla işle ilgili farklı seçenekleri olmayan göçmenler ilk buldukları işe girmek zorunda kalmaktadırlar. Göçmen çalıştırmak istemeyen işverenler için en önemli neden göçmenlerin sigortalarının olmamasıdır. Göçmenler için bazı durumlarda yabancı olmaktan kaynaklı çalıştıkları ortamlarda rahatsız edici faktörler olabilmektedir. Bu durumda göçmenler çalışma ortamında tanıdık, akraba ya da kendi kültürlerinden birilerini görmek isteyebilirler. Görüşmecilerin bazıları çalışma saatlerinin esnek olmasından kaynaklı yaptıkları işleri tercih etmişlerdir. Çalışma saatlerinin esnek olması, bazı göçmenlerin bebeğinin bakımı ve ek bir işe gidebilmek için artı zaman kazandırmaktadır.

2.4.Katılımcıların Sosyal Yaşamına İlişkin Bulgular

Katılımcıların bir bölümü sosyal çevrelerinin, işveren ve çalışma arkadaşlarının tutum ve davranışlarında yerlilerle kendileri arasında farklılıklar olmadığını dile getirirken bir diğer bölümü de çeşitli alanlarda farklılıklar olduğunu dile getirmişlerdir.

Tablo 5. Katılımcıların Sosyal Yaşamına İlişkin Bulgular

Katılımcıların Sosyal Yaşamına İlişkin Bulgular	Görüşmeciler																				f
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	
1.Gelecek Beklentisi																					(32)
1.1. Ekonomik Beklentiler																					16
1.1.1.İşin Devamlılığı																					3
1.1.2.Ücret																					3
1.1.3. Kendi İşini Yapma																					3
1.1.4. Çalışma Şartlarının Hafiflemesi																					5
1.1.5. Kariyer Beklentisi																					1
1.1.6. Maddi Beklentiler																					1
1.2. Sosyal Beklentiler																					11
1.2.1. Belirsizliğin Ortadan Kalkması																					3
1.2.2. Barınma																					1
1.2.3. Göçmen Hakları																					7
1.3. Kültürel Beklentiler																					5
1.3.1. Eğitim																					1
1.3.2. Sosyal Hayat																					3
1.3.3. Beklentisi olmayanlar																					1
2.Sosyal Hayat İlişkileri																					22
2.1. Göçmenler ve Yerliler																					15
2.2. Göçmenler																					5
2.3. Sosyal Çevresi Olmayanlar																					2
3. Göçün Devamlılığı																					(23)

ayrımcılıkta görüşmelerde ön plana çıkmıştır. Göçmenler barınma, eğitim, çalışma ve sağlık hizmetlerinden faydalanma gibi ihtiyaçlarının yanı sıra sosyalleşmeye de ihtiyaç duymaktadır. Göçmenlerin bir kısmı göç ettikleri çevre ile uyum sağlayamamakta ve yerli halkla sosyalleşmemektedir. Dil problemi de bu konuda etkili olmaktadır. Ayrıca bir kısmı göç etmeden önceki sosyal hayatını devam ettirmek isteyerek ve kendi konumundaki kişilerle paylaşım yapmak istediği için göçmenlerle sosyal çevre oluşturmaktadır.

“Biz gelirken Türkiye’ye mesela şöyle Avrupa gibi mülteciye karşı bekliyorduk mesela ayrımcılık olmasın maalesef ki olmadı ve şu an da ayrımcılık var. Mesela bir kadın Avrupa da yazmış ki yabancıya kiraya vermiyorum devlet onu mesela mahkemeye vermiş. Sen neden öyle bir şey yazdın insanlar için. Sen neden insanlar içinde fark koyuyorsun yani ayrımcılık yapıyorsun. Yani böyle şeyler maalesef yok. Mesela buradaki Kızılay para veriyor ya mesela benim eşim hasta olmuş doktora gittik doktor demiş ki ee siz çok çocuk getiriyorsunuz. Maalesef ki Kızılay 250 falan bu kadar veriyor. Yani her çocuk için bi tane çocuğuma bile yetmez”; “Türkiye olduk biz din kardeş olarak bizde Müslümanız Türk milleti olarak Türk milleti de Müslüman yani istiyorduk bize mülteci olarak değil de bize vatandaşlık versin. İslam’da sınır yok hepimiz Müslüman olduğu için ama vermediği için, mesela mülteci kimliği verdiği biz burada kalamıyoruz zor çalışıyoruz” (G3).

“Buraya yeni geldiğim için yok böyle çevremden mesela orada Malatya’da Afgan mültecilerle görüşüyordum ama dil bilmediğim için Türklerle pek görüşemiyordum” (G5).

Görüşmecilerden elde edilen veriler ışığında göçmenlerin bir kısmı için göç süreci daha tam olarak tamamlanamamıştır. Hedefledikleri ülkeye göç etmeye devam etmek istemektedirler.

“2015’ten beri 7,5 yıldır buradayım yani artık burada kalmak çok zor. Hiç böyle yaşamak böyle çok zor her şey. Hem ekonomik olarak hem yabancı artık böyle kadir değil yani önemli değil yani. Sanki insan değilsin böyle. Yani eğer olursa başka bir ülkeye severek gidiyim” (G15).

Katılımcılardan elde edilen verilere göre göçmenlerin toplumsal hayatına ilişkin bulgular göç etmeden önce Afganistan’daki geçim ve yaşam şartları üzerinden incelenmektedir. Göçmenler özellikle göç etmeden önce Afganistan’daki sosyal yaşamı ile Türkiye’ye göç ettikten sonraki sosyal yaşamı arasında farklılıklar bulunmaktadır. Görüşmecilerden elde edilen verilere göre göçmenler Afganistan ile Türkiye’yi karşılaştırırken statülerindeki değişimi ön plana çıkarmışlardır. Göç etmeden önce icra edilen mesleğin değişimi, kazanılan paranın azalması, meslekte edinilen yüksek mevkiinin göç ettikten sonra olmaması ayrıca bunun dışında eğitime devam edebilme, edinilen eğitime yönelik statü sahibi olma gibi birçok faktör göç ettikten sonra değişime uğramaktadır. Göçmenlerin birçoğu çalıştıkları işlerin daha ağır ve pis işler olduğunu dile getirmektedir. Genellikle göç etmeden önce vasıflı bir işe sahip olan göçmenler Türkiye’ye göç ettikten sonra ihtiyacı olduğu için her ne iş olursa yapmaya razı olmaktadır. Bu durumda göçmen çalışanlar Afganistan ve Türkiye’yi karşılaştırırken çalıştıkları işin koşulları üzerinden bir karşılaştırma yapmaktadırlar. Göç süreci eğitim, barınma, sağlık gibi temel problemlerin yanı sıra psikolojik sorunları da beraberinde getirmektedir. Göç edilen bölgeye uyum sağlama, belirsizlik, geride bırakılan memleket, aile ve hatıralar göçmenleri psikolojik olarak etkilemektedir.

“Orada kendi ülkemde gerçi kocam yoktu yani maddi olarak iyiydi ortalamaydı ama mutluydum psikolojik olarak rahattım ama burada hem iş zor hem psikolojimiz daha bozuk yani zorla geçiniyoruz ama yine de şükür ki mesela emniyet var, güvenlik var rahatız çocuklarım okuyor falan onlar okula gidiyorlar” (G6).

“Çok şükür buraya geldim çok şükür hayatım çok değişti çok şükür Allah razı olsun ben Türkiye’den çok memnunum gerçekten memnunum. Bazen de yok diyorum tabii ki kötü bir şeyler de var. Tabii ki mesela her ülkede de var ama Türkiye’de merhamet var çok var çok Allah razı olsun” (G9).

“Afganistan daha iyi. Bütün çevremiz oradaydı. Ordan gelerek can güvenliğimiz için kaçtık” (G4).

“Orda yani ben öğretmendim. Memur olarak. Yani burada hademe olarak inşaatta. Orada daha iyi bir işim vardı vasıflıydı” (G2).

“Orada idare işte ben müdür olarak yani her dosyaya ben bakıyordum. Bir vaka oluyordu ben bakıyordum hadise olay falan yani. Tabii ki orada işim bu kadar ağır değildi, yine de rahattım. Çünkü benim mesleğimdi onun okulunu okumuştum bilirim. Tabii burada daha ağır işçi olarak” (G21).

Sonuç

Göç geçmişten günümüze ulusal ve uluslararası alanda etkisini fazlaca hissettiren karmaşık bir süreçtir. Toplumlar yaşadıkları bölgelerdeki değişen olay ve olgulardan etkilenerek göç kararı vermektedirler. Bireylerin göç etmelerinde kıtlık, savaş, iç çatışma, yoksulluk, eğitim, doğal afetler gibi birçok farklı sebep bulunmaktadır.

Çalışmanın örneklemini oluşturan Afgan göçmenlerin demografik bilgileri incelendiğinde göç etmeden önceki meslekleriyle ilgili işler yapamadıkları ve farklı eğitim düzeylerinde oldukları görülmüştür. Göç etmeden önce vasıflı işlere sahip olsalar da göç ettikten sonra kendi mesleğine devam eden kişi sayısı çok azdır. Katılımcıların çoğu Afganistan'daki siyasi istikrarsızlıklar, iç çatışmalar ve can güvenliğinin tehlikeye düşmesiyle göç etmişlerdir. Bu gibi sorunların yanında Afganistan'daki eğitim ile ilgili yetersizlikler, aile ve akrabalar arasındaki anlaşmazlık ve düşmanlıklar, Afganistan'daki toplumsal normlar ve ekonominin kötü olması gibi birçok sebep Afgan göçmenlerin göç etmelerinde etkili olmuştur. Siyasi anlaşmazlıkların en temel sebep olması ve diğer göç etmeye neden olan sorunlar da zincirleme bir şekilde birbirini etkilemektedir. Afganistan'daki Taliban baskısı toplumun birçok farklı alanlarında kendini göstermektedir. Özellikle devlete bağlı kurumlarda çalışan göçmenler Taliban tehdidi dolayısıyla işsiz kalmıştır. Ekonomik yetersizlikler ile ilişkili bir diğer konu ise çocukları okula gönderememek, gelecek hayatın öngörülemezliği bu çalışma verilerinden elde edilen göç etme sebepleridir. Dolayısıyla göçmelerinin çocuklarının eğitim hayatına katılmaları ve devam etmeleri göç etmelerine sebep olmuştur. Geçmiş tarihlerden beri devamlı bir göç akımına hedef olan Türkiye'de günümüze doğru oldukça kalabalık bir Afgan göçmen kitlesi oluşmuştur. Afganistan'daki kadınların eğitim hayatı ve çalışma hayatına katılması toplum tarafından da kabul görmüş bir düşünce olmaması Afganistan'da kadın olmanın zorluklarındandır. Dezavantajlı gruplar haline gelen göçmen kadınları göç etmeye iten bir diğer sebep ise bu toplumsal bakış açısıdır.

Türkiye uzun yıllardır birçok farklı milletten göç alarak hedef ülke olma özelliğini korumaktadır. Afgan göçmenler ise bu sıralamada oldukça önemli bir paya sahiptir. Her ne kadar pek çok göçmen için hedef ülke konumunda olsa da aynı zamanda Avrupa'ya geçiş içinde bir transit ülke konumundadır. Çalışmamızda da Afganistan'dan gelen göçmenlerin Türkiye'yi tercih etme sebepleri kültürel, coğrafi yakınlık, istihdam edilebilirlik ve sosyal bağlantılar olmak üzere farklı başlıklar altında karşımıza çıkmıştır. Türkiye'nin jeopolitik konumu ve Müslüman bir ülke olması göçmenler için yakın bir kültür olarak değerlendirilmekte ve Türkiye'yi tercih etmelerine sebep olan etmenlerdendir. Göç hareketliliği sosyal bağlantılar aracılığıyla da devam etmektedir. Ayrıca Afganistan'ın Türkiye'ye mesafe olarak yakın olması ve Avrupa'ya geçiş için mecburi istikamette yer alması, Türkiye'nin göçmenler için hedef ve transit ülke olma özelliğini taşımaktadır. Elde edilen bulgular literatür ile benzerlik göstermektedir.

Göçmenliğin iş gücü piyasasından bağımsız bir konu olarak ele alınması mümkün olamamakla birlikte iş gücü piyasasındaki birçok değişikliğin sebebi ve sonucu olmaktadır. Bu aşamada da göçmenlerin iş gücü piyasasında göçmen statüsünde olmasından kaynaklı birçok problemle karşı karşıya kalması kaçınılmazdır. Bu çalışmada elde edilen bulgulara göre göçmenlerin mevcut işlerini tercih etmelerinde birtakım değişkenlerin etkili olduğu görülmüştür. Göçmenlerin bir kısmı daha önce tecrübe ettiği mesleki bilgi ve tecrübelerinden faydalanabileceği aynı mesleğe ya da benzer mesleklere yönelmektedir. Göçmenler daha önce yaptıkları mesleklerden çok farklı ağır olarak nitelendirilen özellikle kas gücünden yararlanan işlerde çalışmakta ve daha vasıflı işler için ise uygun bulunmamaktadırlar. Bir diğer kısmı arda kalan zamanda diğer günlük ve geçimlik işlerine zaman ayırabilmek adına çalışma saatlerinin esnek olduğu işleri tercih etmektedirler. Çalışma ortamında tanıdık, akraba ve aile fertlerinden birinin olması ve bu şekilde bir aracı ile işe girmek göçmen çalışanları çalışma ortamında daha rahat hissettirmektedir. Ayrıca dernekte çalışan katılımcılar ise kendisi gibi göçmen bireylere yardım etme amaçlı herhangi bir ücret karşılığı olmadan çalışmaktadırlar.

Göçmen kimliğinin getirdiği problemlerden biri ise iş bulma konusunda seçeneklerin oldukça az olmasıdır. Başka iş bulamadıkları için önüne gelen işe razı olan göçmenler için ise iş bulma konusunda, dil problemi ve göçmen çalışan istemeyen işverenler oldukça önemli problemlerdir. Dil problemi çalışma hayatına dâhil olma aşamasının yanında günlük hayatta da göçmenleri oldukça zorlamaktadır. Göçmen çalışanların çoğu dil problemi yüzünden iş bulmakta zorlanmakta ve çalıştıkları zor şartlara, pis işler olarak tabir edilen işlere mecbur kalmaktadırlar. İş ararken sorun olan dil problemi, çalışmadaki verilere göre göçmenler için iş aramanın yanında, çalışırken işveren ve iş arkadaşları tarafından da oldukça negatif tutumlarla karşılaşmalarına sebep olmuştur.

Afgan göçmenlerin çalışma hayatına dâhil olurken yaşadığı problemler çalışma hayatına dâhil olduktan sonra da şekil ve biçim değiştirerek devam etmektedir. Çalışmamızda da göçmenlerin çalışma hayatı ile ilgili düşük ücret, sigortanın olmayışı, fazla mesai, vasıfız ve ağır işlerde çalıştırılma, yaşanan iş kazalarında herhangi bir haklarının olmayışı ve sosyal güvencelerinin olmamasından kaynaklı yaşanan sıkıntılar gibi birçok sorunla baş etmek zorunda kaldıkları görülmüştür. Ayrıca göçmenlerin dile getirdiği problemlerden bir diğeri de kendi işini kuramamaktır. Dolayısıyla göçmenler göçmen konumunda olduğu sürece başkalarının yanında çalışan olarak hayatına devam etmeye mecbur kalmaktadırlar. Çalışma hayatında yaşanan bir diğer problemde göçmen kadınların karşılaştığı taciz sorunudur. Tacize uğrayan kadınlar bu durum karşısında sessiz kalarak ya da o işe devam etmeyerek tepki göstermektedirler.

Uşak tekstil sektöründe oldukça gelişmiş ve bünyesinde birçok tekstil fabrikasını barındıran bir ildir. Göçmenlerin birçoğu bu fabrikalarda istihdam edilmektedir. Kesme makinesi (katılımcıların adlandırma şekli) gibi tehlikeli makinelerin kullanılmasından ötürü göçmenlerin büyük bir kısmı iş kazası geçirmekte ve işveren karşısında hukuki açıdan haklarını savunamamaktadır.

Göçmenlerin çalışma hayatının yanında sosyal yaşamlarında da birtakım sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bunun yanında göç etmeden önceki yaşam şekilleri ve göçten sonraki yaşam şekilleri arasında farklılıklar bulunmaktadır. Çalışmamızda da Afgan göçmenler göç etmeden önceki Afganistan ile şuan yaşadıkları Türkiye arasında farklılıklar olduğunu dile getirmektedirler. Öncelikli olarak göçten önceki mesleğiyle ilgili statü sahibi göçmenler göç ettikten sonra aynı statüye sahip olamamaktadırlar.

Kadın göçmenler özellikle özgürlük ve etik değerler ile ilgili farklılıklar olduğunu dile getirmektedirler. Afganistan'daki kadınlar ile ilgili giyim kuşam, çalışma, sosyal hayata katılabilme gibi kısıtlamalar olduğu ve daha çok ataerkil bir toplum yapısının hâkim olduğu düşüncesi görüşmecilerden elde edilmiştir. Ayrıca psikolojik, ekonomik, çalışma şartları açısından ve sosyal durum gibi farklı alanlarda farklılıkların olduğu bilgisi görüşmelerden çıkarılmıştır. Görüşmelerin gerçekleştirildiği 24 görüşmeciden 15 göçmene göre çalışma şartları ile ilgili negatif yönde bir değişiklik yaşanmıştır. Türkiye'de göçmenler çalıştığı işlerin genellikle daha zor, Afganistan'daki işlerin ise daha kolay ve rahat olduğu şeklinde bir çıkarım yapmak mümkündür.

Bazı göçmenler için Türkiye hedef ülke olarak göç edilirken, bazı göçmenler için ise transit ülke olarak kullanılmaktadır. Göçmenler Türkiye'deki hayat şartlarının zor olması, daha iyi işlerde çalışmak ve eğitim hayatına devam edebilmek için tekrar başka bir yere göç etmek istemektedirler. Afgan göçmenlerin tekrar bir göç kararı vermesi ait olma hissi ile yakından ilişkilidir. Türkiye'de bir düzen kuran ve düzenini bozmak istemeyen ve kendini göç ettiği bölgeye ait olmuş hisseden göçmenler için göçün sonlanması durumu söz konusudur ve burada kalıcı olarak hayatlarına devam etmek istemektedirler. Bir diğer taraftan Birleşmiş Milletler ve devletin göçmen politikalarına göre hareket edecek olan göçmenler için durum daha belirsizdir.

Göç sürecinin en önemli aşamalarından biri de göç ettikten sonra göç edilen bölgeye uyum aşamasıdır. Göçmenler göç ettikleri toplumla bütünleşme ve uyum sürecinde sosyalleşmeye ihtiyaç duymaktadırlar. Afgan göçmenlerin bir kısmı sadece Afgan göçmenlerle iletişim kurarken bir kısmı Afgan göçmenlerin yanı sıra Türklerle de iletişim kurmaktadır.

Afgan göçmenlerin sosyal yaşamları hakkındaki önemli ipuçlarından biri gelecek beklentileridir. Zor şartlar altında ve düşük ücretlere çalışan Afgan göçmenler gelecekle ilgili çalışma hayatlarında ücretleri artması, kariyer planlarını gerçekleştirme, yaptıkları işin devamlılığı, kendi işini kurabilme ve çalışma koşullarının hafiflemesi gibi beklentileri bulunmaktadır. Bunun yanında çocuk sahibi olan ve eğitim hayatı yarıda kalmış göçmenler için eğitim hayatına devam edebilme gibi beklentiler de söz konusudur. Diğer taraftan Türklerle eşit hak ve yükümlülüklerle sahip olma, vatandaşlık alabilme gibi geleceğe yönelik belirsizliklerin ortadan kalkması ile ilgili beklentiler de bulunmaktadır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre göçmenlerin bir kısmı işveren ve çalışma arkadaşlarının tutum ve davranışlarında yerli çalışanlar ile arasında bir farklılığın olmadığı dile getirirken, esasında göçmenlerin çalışma hakları ile ilgili kısımda yerli çalışanlara göre farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Ücret, sigorta, tatil gibi düzenlemeler de yerli çalışanlar ile aralarında farklılıklar bulunan göçmenler işveren ve çalışma arkadaşları tarafından yabancı olması ile ilgili ayrımcı ifadeler ve söylemlerle de karşı karşıya kalmaktadırlar.

Çalışma kapsamında Afgan göçmenlerin göç etme süreçleri ve göç sonrası farklı alanlarda yaşadığı sorunlar ifade edilmiştir. Farklı nedenlerden ötürü farklı değişkenlerin etkisiyle göç eden Afgan göçmenler için göç sonrası süreç oldukça sorunludur. Hayatını idame ettirebilmek ve yaşadığı toplumun bir parçası haline gelmek için Afgan göçmenler gerek çalışma hayatına dâhil olarak gerekse sosyal yaşamda göç ettiği bölgedeki toplumla etkileşim kurarak hayatını devam ettirmektedir. Bu aşamada yaşadıkları problemler, gelecekle ilgili beklentileri, sosyal yaşam tasvirleri bu çalışmada ortaya konmuştur. Çalışmanın başında da belirtildiği üzere artık göz ardı edilemez bir kavram haline gelen göç ve göçmen kavramlarına yönelik ciddi devlet politikalarının geliştirilmesi hem insan onuruna yaraşır bir yaşam hakkının sağlanmasına hem de toplumsal huzurun gerçekleştirilebilmesinin temel şartıdır. Ulusal ve uluslararası iş birlikleri ile gerçekleştirilecek olan çabaların uzun vadede bu çalışmada da belirtilmiş olan pek çok sorunun çözümü olacağına inanılmaktadır.

Kaynakça

- Adıgüzel, Y. (2013). Dayanışma ağları üzerinden Eskişehir'de siyaset ve göçmenlik algısı. *İstanbul University Journal of Sociology*, 3(27), 73-94.
- Akkuzu, İ. (2015). Göç ve kapitalizm. *Türkiye İşçi Sendikalar Konfederasyonu Araştırma Enstitüsü Bülteni*, (4), 20-29.
- Alakuş, E. ve Uzan, Y. (2020). İnsan ticaretine konu olma potansiyeli bakımından Türkiye'nin Afgan düzensiz göçmen gerçeği. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 92-117.
- Arpacı, M. (2020). Ulusaşırı göç ve toplumsal cinsiyet: Erzincan'da yaşayan Afgan kadınlar örneği. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 135-154.
- Aslan, G. G. ve Güngör, F. (2019). Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye göç sonrası yaşadığı sorunlar: İstanbul örneği. *OPUS International Journal of Society Researches*, 11(18), 1602-1632.
- Baldık, Y. ve İşigüzel, B. (2018). Ana dili Türkçe olmayan göçmen toplulukların eğitim sistemine katılımında Türkçe öğretiminin önemi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi*, Nevşehir.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Bauder, H. (2005). Habitus, rules of the labour market and employment strategies of immigrants in vancouver, canada. *Social & Cultural Geography*, 6(1), 81-97.
- Birinci Gemici, N. (2016). Çalışma hayatında dezavantajlı bir grup: göçmenler. *İş ve Hayat*, 2(4), 239-261.
- Bozkurt, E., Özbek, S., Türkmen, S. ve Gözeler, M. K. (2020). 60-72 aylık göçmen Afgan çocuklara uygulanan sosyal uyum ve beceri programının etkisinin incelenmesi. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 5(2), 1-20.
- Bozok, N. ve Bozok, M. (2018). "Göçmen istekleri" yaklaşımı ışığında beykoz, karasu mahallesi'ndeki refakatsiz afgan göçmen çocukların yaşamlarını sürdürme mücadeleleri. *Moment Dergi*, 5(2), 416-440.
- Bozok, N. ve Bozok, M. (2019). İstanbul'a dağılan refakatsiz Afgan göçmen çocuklar. *Beyond Istanbul*, 8, 125-129.
- Bozok, N. ve Bozok, M. (2020). "Pandemi mevcut sorunları derinleştirdi": İstanbul'da kayıtdışı Afgan göçmenler, sağlık, hastalık ve covid-19 pandemisi. *Göç Dergisi*, 7(2), 165-188.
- Buz, S. (2002). *Türkiye'deki sığınmacıların üçüncü bir ülkeye gidiş için bekleme sürecinde karşılaştıkları sorunlar*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi
- Castles, S. ve Miller, M. J. (2008). Göçler çağı - modern dünyada uluslararası göç hareketleri. *Bilgi Üniversitesi, İstanbul*. Çiğerci Ulukan, N. (2015). Kapitalizmin denizinde boğulanlar: göçmenler ve göç politikaları. *DİSKAR (Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Enstitüsü Bülteni)*, 4, 30-39.
- Coşkun, M. ve Çetin, B. (2022). Özbek asıllı Afgan göçmen kadınlarda toplumsal cinsiyet rollerine göre mekân kullanımı ve kültürel adaptasyon sorunları: Ovakent örneği (Hatay). *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(49), 386-410.
- Craig, T., Mac Jajua, P. ve Warfa, N. (2009). Mental health care needs of refugees. *Psychiatry*, 8(9), 351-354.
- Creswell, J. W. (2013). Educational research: planing, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research, Pearson.
- Çakı, G. (2019). *Göçmen ayrımcılığını konu alan halkla ilişkiler kampanyalarındaki görsellerin göstergebilimsel analizi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Atılım Üniversitesi
- Çetin, İ. (2016). Suriyeli mültecilerin işgücüne katılımları ve entegrasyon: Adana-Mersin örneği. *Gaziantep University Journal Of Social Sciences*, 15(4), 1001-1016.
- Dedeoğlu, S. (2018). Tarımsal üretimde göçmen işçiler: yoksulluk nöbetinden yoksulların rekabetine. *Çalışma ve Toplum*, 1(56), 37-68.
- Demir, M. (2011). İş yaşamında ayrımcılık: turizm sektörü örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 760-784.
- Demirbaş, H. ve Bekaroğlu, E. (2013). Evden uzakta olmak: sığınmacıların/ mültecilerin psikolojik sorunları ve alınacak önlemler. *Kriz dergisi*, 21(1), 11-24.

- Doğan, M. (2019). *Temel eğitim kurumlarındaki afgan uyruklu öğrencilerin sosyal entegrasyonunda okulun yeri: Karaman örneği*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
- Fielden, A. (2008). Local integration: an under-reported solution to protracted refugee situations.
- Gencer, T. E. ve Özkan, Y. (2017). Göç eden çocukların kayıp nesil olmalarını engellemek: Suriyeli çocukların eğitim sistemi üzerinden entegrasyonu ve okul sosyal hizmeti uygulamaları. *In Kongre Programı ve Bildiri Özetleri Kitabı Congress Programme & Book of Abstracts* (p. 227).
- Güler, H. (2020). Afganlı göçmenlerin göç süreçleri ve işçilik deneyimleri: Uşak ili örneği. *Çalışma ve Toplum*, 3(66), 1461-1482.
- Habıbullah, F. (2023). Türkiye’de yalnız yaşayan Afgan göçmen kadınların yaşam hikâyeleri: İstanbul Zeytinburnu örneği. *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 14-24.
- Harunoğulları, M. (2016). Suriyeli sığınmacı çocuk işçiler ve sorunları: Kilis örneği. *Göç Dergisi (GD)*, 3(1), 29-63.
- İnsan Kaynakları Geliştirme Vakfı (2015). *Türkiye’de göçmen olmak: göçmen işçiler araştırması*. Aşama Matbaacılık Ltd. Şti, İstanbul.
- Karakaya, C. ve Karakaya, E. N. (2021). Türkiye'nin göz ardı edilen göçmenleri: Afganlar. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 100-111.
- Karaman, B. ve Özçalık, M. (2007). Türkiye’de gelir dağılımı eşitsizliğinin bir sonucu: çocuk işgücü. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 14(1), 25-41.
- Karasu, M. A. (2017). Göç ve uyum sorunu. *Uluslararası*, 11, 631-649.
- Kartal, B. ve Başçı, A. G. E. (2014). Türkiye’ye yönelik mülteci ve sığınmacı hareketleri. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 275-299.
- Koç, M. Görücü, İ. ve Akbıyık, N. (2015). Suriyeli sığınmacılar ve istihdam problemleri. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 63-94.
- Koçan, S., Demirci Güngördü, N., Demir, A. ve Üstün, Ç. (2017). Bir grup sağlık çalışanının bakış açısıyla göçmen sorunu: nitel bir çalışma. *Electronic Turkish Studies*, 12(31), 361-378.
- Kutunis, R. Ö. ve Ulu, S. (2016). İşgücü piyasalarında ayrımcılığın kaynakları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (35), 359-372.
- Leghtas, I. ve Sullivan, D. (2017). *Refugees international*. Saha Araştırması Raporu.
- Lordoğlu, K. ve Aslan, M. (2016). En fazla Suriyeli göçmen alan beş kentin emek piyasalarında değişimi: 2011-2014. *Çalışma ve Toplum*, 2(49), 789-808.
- Mawani, F. N. (2014). Social determinants of refugee mental health. *In Refuge and Resilience*. 27-50. Springer, Dordrecht.
- Obayd, A. J. ve Karataş, A. (2021). Afganistan’da göç hareketliliğinin neden ve sonuçları. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 1(50), 75-91.
- Orhan, O. ve Gündoğar, S. S. (Ed.). (2015). *Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye etkileri*. Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Önen, C., Güneş, G., Türeme, A. ve Ağaç, P. (2014). Bir mülteci kampında yaşayan Suriyelilerde depresyon ve anksiyete durumu. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 223-230.
- Özgün, C. (2021). Afgan göçmen profili üzerine bir araştırma: Trabzon örneği. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 7(12), 1-17.
- Özkarlı, F. (2015). Mardin’de enformel istihdamda çalışan Suriyeli göçmenler. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 175-192.
- Papademetriou, D. (2005). Education and immigrant integration in the United States and Canada. *Proceedings of Conference, April 25, 2005*, The Migration Policy Institute.
- Patton, M. Q. (2005). *Qualitative research*. New York: John Wiley & Sons, Ltd.
- Suh G. (2021). *Sebepleri ve sorunlarıyla göçmenlik: İstanbul’daki Afganlar*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara

Üniversitesi

Svensson, M., Urinbojev, R., Wigerfelt Svensson, A., Lundqvist, P., Littorin, M. ve Albin, M. (2013). *Migrant agricultural workers and their socio-economic, occupational and health conditions—a literature review*. Occupational and Health Conditions–A Literature Review (July 1).

Şahin, C. (2001). Yurt dışı göçün bireyin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisine ilişkin kuramsal bir inceleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 57-67.

Tekin, H. (2006). Nitel araştırma yönteminin bir veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme. *İstanbul University Journal of Sociology*, 3(13), 101-116.

Toksabay, B. (2010). *The health right of refugees in turkey*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Tümtaş, M. S. (2022). Türkiye'ye düzensiz Afgan göçü: zorunlu göç mü "istila" mı?. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 21(1), 338-353.

Wakili, J. ve Cangöz, İ. (2022). Gazetelerin internet sitelerinde Afgan göçmenlerin temsili. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (36), 34-60.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 6458, Kabul Tarihi: 4/4/2013, Yayımlandığı R. Gazete: Tarih: 11/4/2013 Sayı: 28615, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 53, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> (erişim tarihi: 15.06.2023).

Yavuz, Ö. (2014). *Afetler sonrası yapılan sosyal yardımlar ve hizmetler*. İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul

Yıldırım A. ve Şimşek H. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.

Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112).

Yılmaz, G. (2008). Düş, umut, acı ve travmanın sentezi: sermaye birikiminde göçmen emeği. *Toplum ve Hekim*, 3, 172-178.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Araştırmacılar verilerin toplanmasında, analizinde ve raporlaştırılmasında her türlü etik ilke ve kurala özen gösterdiklerini beyan ederler.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

1.yazar %60 oranında, 2. yazar %40 oranında katkı sağlamıştır.

Çıkar Beyanı

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Etik Kurul İzni

Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğü, Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu 07.11.2022 tarihli ve 397 sayılı kararı ile bu araştırmanın yapılmasının etik olduğuna dair onay verilmiştir.